

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี ความรับผิดชอบทางละเมิด และแนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของ การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายและได้รับความเสียหายนั้นย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว ซึ่งแนวคิดในการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายนั้น อาจจากแยกพิจารณาจากแนวคิด ทฤษฎี ได้ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎี ความรับผิดชอบทางละเมิด

2.1.1 วิวัฒนาการและสถานะทางกฎหมายของละเมิด⁶

1) วิวัฒนาการของละเมิด

ในยุคโบราณเมื่อนุชนัยรวมตัวกันเป็นสังคม หากมีการประทุษร้ายกันและเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ ผู้เสียหายมีอำนาจแก่แก่นผู้ประทุษร้ายตนได้โดยลำพังในลักษณะที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีการพัฒนามากขึ้น จนมีผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน ตลอดจนกระทั่งมีรัฐและผู้ปกครองรัฐเกิดขึ้นมา ความคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบภายในรัฐด้วยการกำหนดระเบียบและข้อกำหนดความประพฤติของประชาชนในรัฐ โดยถือว่าการฝ่าฝืนข้อกำหนด และข้อห้ามดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะลงโทษ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างการลงโทษ ทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดโดยรัฐเพื่อให้เกิดความสงบสุขและเพื่อปรามมิให้เกิดการกระทำนั้นอีก ส่วนผู้เสียหายที่ควรได้รับการชดเชยค่าเสียหายก็กำหนดให้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเนื่องมาจากการประทุษร้ายนั้นได้เป็นอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า กฎหมายละเมิด

ด้วยความเป็นมาดังกล่าว ทำให้นักกฎหมายและนักประวัติศาสตร์กฎหมายกล่าวกันว่า ละเมิดเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายลักษณะอื่นทั้งหมด⁷ เพราะถือว่าหลักตาต่อตาฟันต่อฟันเกิดขึ้นก่อนหลักการลงโทษทางอาญาหรือไม่ก็ต้องอ้างว่าละเมิดเป็นระยะหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์ของกฎหมายอาญา รวมทั้งที่กล่าวว่าเกิดขึ้นก่อนกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่ากฎหมาย

⁶ สิริลักษณ์ กิรดิรัตน์พุกฤษ. (2552). การกำหนดค่าเสียหาย: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีผิดสัญญาและละเมิด. หน้า 59-61 .

⁷ สุขุม สุภนิตย์. (2544). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 1.

ลักษณะละเมิดนั้น มีหลักที่มาไม่ต่างจากหลักศีลธรรมซึ่งถือว่าการเบียดเบียนกันเป็นสิ่งที่ผิด เป็นความชั่วไม่ควรได้รับการสนับสนุน และเมื่อผิดหรือชั่วแล้วต้องมีการปราบปรามลงโทษ เพื่อให้มีการกระทำเช่นนั้นอีกในสังคม

ละเมิดเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นเสียหายล่วงสิทธิของผู้อื่น โดยปราศจากอำนาจหรือเกินกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีกฎหมายรับรอง และคุ้มครอง

2) สถานภาพทางกฎหมายของละเมิด

การกระทำละเมิดเป็นการกระทำที่จัดอยู่ในประเภทนิติเหตุ กล่าวคือ เป็นการกระทำที่มีได้มุ่งผลในการเคลื่อนไหวสิทธิไม่ประสงค์หรือเจตนาจะก่อให้เกิดผลใดๆ ในทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็บัญญัติให้เกิดสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่สามารถบังคับกันต่อไปได้ โดยเหตุนี้มีนักนิติศาสตร์บางท่านเรียกหนี้ละเมิดว่าเป็นหนี้ทางกฎหมาย (Obligation Legale)

ตามกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าละเมิดเป็นข้อมูลผูกพันซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่มีสัญญา ทางกฎหมายสเปนถือว่าละเมิดเป็นที่เกิดจากความผิดหรือประมาทเลินเล่อ ตามกฎหมายละเมิดสวิส ถือว่าละเมิดเป็นหนี้ที่เกิดจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อความมุ่งหมายของกฎหมายละเมิดอยู่ที่การชดใช้เยียวยาความเสียหายการที่จะถือว่าเป็นละเมิด จึงมิได้อยู่ที่ว่ามิบทกฎหมายกำหนดว่าอะไรเป็นละเมิดหรือไม่อย่างกฎหมายอาญา หากแต่อยู่ที่หลักเกณฑ์ที่ว่าต้องมีความเสียหาย อันเป็นผลจากการกระทำล่วงละเมิดหรือมีการกระทำโดยไม่มีอำนาจทำได้เกิดขึ้นจึงจะมีการเรียกให้ผู้ก่อความเสียหายรับผิดชอบชดใช้ได้ ข้อนี้ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ยังคงถือว่าการจะเป็นละเมิดต้องมีกฎหมายกำหนดเป็นเรื่องราว ไป เหมือนความผิดอาญา เช่น กฎหมายจารีตประเพณี ถือว่าความตาย ของผู้กระทำละเมิด ทำให้ผู้เสียหายสิ้นสิทธิฟ้องร้องให้ชดใช้ค่าเสียหาย⁸ ในการนี้ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เปรียบเทียบว่าการกระทำจะเป็นละเมิดหรือไม่ในกฎหมายจารีตประเพณีนั้นต้องขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้นหรือไม่ เหมือนกับว่าจะมีโรคต่อเมื่อมียารักษา แต่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ไม่ถือเช่นนั้น แต่พยายามกำหนดลักษณะแห่งการกระทำอันถือเป็นละเมิดขึ้นไว้เป็นหลักทั่วไป ถ้ามีกรณีเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวเมื่อใดก็ปรับบทได้ว่าเป็นละเมิด และเรียกให้ชดใช้เยียวยาได้ อย่างไรก็ตามความแตกต่างของกฎหมายอาญาและกฎหมายละเมิดในประเด็นสำคัญนั้นไม่ว่าจะเป็นระบบจารีตประเพณีหรือระบบประมวลกฎหมาย ก็มีความเห็นตรงกันว่า

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 2-4.

(1) คดีอาญานั้นเป็นเรื่องที่เป็นความผิดสังคม กระทบกระเทือนต่อรัฐ ส่วนคดีละเมิดนั้นเป็นเรื่องที่ผู้เสียหายคือเอกชนสามารถเรียกร้องให้มีการชดเชยเยียวยา เพื่อให้ความเสียหายนั้นหมดสิ้นไป

(2) โทษทางอาญานั้นเป็นการปราบปรามให้เจ็ดหลาบ และป้องปรามมิให้มีผู้กระทำเช่นนั้นอีก การชดเชยค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดมิใช่โทษ แต่เป็นการเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดที่จะทำได้

กรณีอาจเป็นทั้งความผิดอาญาและละเมิดพร้อมกันได้หากว่าการกระทำนั้นๆ เข้าลักษณะที่กฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นความผิดในทางละเมิดด้วย ตัวอย่างเช่น การทำร้ายร่างกาย หรือทำอันตรายแก่ชีวิตย่อมเป็นความผิดอาญา อันถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของสังคม และถือว่าผู้เสียหายถูกทำละเมิดมีสิทธิเรียกให้ชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้นได้⁹

ในทางละเมิดกฎหมายมุ่งประสงค์จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เอกชนคนใดคนหนึ่งซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่น โดยเฉพาะเจาะจง หากทำให้คืนสภาพเดิมไม่ได้ก็พยายามที่จะให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิม มากที่สุด การทำให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมก็โดยกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เพื่อซ่อมแซมสิ่งที่เขาต้องเสียไปเนื่องจากการละเมิด

เนื่องจากกฎหมายมีจุดมุ่งหมายในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดคือเพื่อบรรเทาความเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดได้รับเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเหมือนเมื่อก่อนมีการละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งถ้าไม่มีทางอื่นก็ให้ชดเชยเป็นเงินอันเป็นวิธีชดเชยได้ทั่วไปในเมื่อไม่สามารถหาวิธีอื่นได้ดีกว่านั้นได้ แม้แต่ความเสียหายที่ได้รับทางจิตใจซึ่งเป็นความเสียหายในทางศีลธรรมไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ก็อาจต้องบังคับให้ชดเชยค่าเสียหายกันเป็นตัวเงินเพราะไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ดีกว่านั้น ดังนั้น ถ้าเป็นความเสียหายอันแน่นอนและเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของ ผู้ละเมิดแล้วผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบไม่จำกัดว่าต้องเป็นผลตามปกติหรือผลพิเศษที่คาดหมายได้ดังเช่นกรณีผิดสัญญาไม่ชำระหนี้

⁹ เสนีย์ ปราโมช. (2505). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะนิติกรรมและหนี้. หน้า 611.

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนโดยทั่วไป¹⁰

ในสมัยโบราณที่ละเมิดยังมีได้แยกออกจากการกระทำความผิดทางอาญานั้น เมื่อบุคคลใดกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่อีกบุคคลหนึ่ง ผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำอันมิชอบนั้น มีอำนาจทำการแก้แค้นได้ในทำนองเดียวกันและเท่าเทียมกันที่ตนได้รับมาเป็นการตอบแทนซึ่งเรียกว่า “ตาต่อตาฟันต่อฟัน”¹¹ ตามกฎหมายตาลีโอของชาวยุโรปแต่ผู้เสียหายอาจละสิทธิไม่ทำการแก้แค้นตามสิทธิที่ตนมีอยู่ก็ได้ และเรียกเอาค่าทำขวัญแทนตามแต่ตกลงกัน

ต่อมาเมื่อรัฐมีความมั่นคงขึ้น จึงได้มีการพยายามห้ามมิให้มีการแก้แค้นกัน โดยการกำหนดจำนวนเงินค่าทำขวัญ ให้ผู้ละเมิดต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายแทนการแก้แค้นกันเองเหมือนแต่ก่อน แม้ลักษณะของวิวัฒนาการทางกฎหมายของแต่ละชนชาตินั้นจะช้าเร็วผิดกัน แต่ในที่สุดก็เกิดแนวความคิดว่าสิทธิที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นของรัฐแต่ผู้เดียว ซึ่งเป็นที่มาของหลักความรับผิดชอบทางอาญา ส่วนผู้เสียหายมีแต่เพียงสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากผู้ทำละเมิดเท่านั้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างกฎหมายลักษณะละเมิดกับกฎหมายอาญาออกจากกันตามกฎหมายโรมัน ในราว 450 ปี ก่อนคริสตศักราช ได้บัญญัติกฎหมายสิบสองโต๊ะ (The XII Tables) ขึ้น โดยรวมคดีละเมิดกับคดีอาญาไว้ในโต๊ะที่ 8 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดมีสิทธิจะเรียกให้ผู้ทำละเมิดชำระเงินค่าปรับให้แก่ตนตามอัตราที่กฎหมายกำหนดได้ และนอกจากนี้ผู้ทำละเมิดยังอาจได้รับบาดเจ็บจากการลงโทษทางอาญ่อีกด้วย

ในสมัยต่อมา นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ทางอาณาจักรโรมันได้ออกประมวลกฎหมายแพ่งฉบับแรก (Corpus Juris Civilis) ขึ้นเป็นต้นตอละเมิดของซีวิลลอว์ โดยบัญญัติให้ละเมิดเป็นหนึ่งอย่างหนึ่งในทางแพ่งที่จะต้องมีการชดใช้กัน ซึ่งแยกออกจากคดีอาญาที่มีมาแต่เดิม

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ละเมิดกับผู้เสียหาย จึงมีความสัมพันธ์แต่ในทางนี้ อย่างเดียว ไม่มีสิทธิที่จะเลือกว่าจะแก้แค้นตอบแทน หรือจะเลือกให้ใช้ค่าเสียหายได้อย่างแต่ก่อน เพราะกฎหมายกำหนดว่า ให้ได้รับแต่เพียงค่าทดแทนและไม่มีสิทธิแก้แค้นเอง เมื่อแยกอำนาจของรัฐในการลงโทษผู้ทำละเมิดออกไปแล้ว อำนาจของผู้เสียหายคงมีอยู่ในฐานะแต่เพียงเจ้าหน้าที่จะเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดผู้เป็นลูกหนี้เท่านั้น การชดใช้ค่าเสียหายจึงเป็นเพียงการทำให้ผู้เสียหายไม่เสียหายอีกต่อไปและขึ้นอยู่กับความเสียหายว่ามากน้อยเพียงไร ครั้นสืบเนื่องมาถึงศตวรรษที่ 13 กำเนิดของระบบหมายเรียกในประเทศอังกฤษ ซึ่งกำหนดให้เอกชนผู้เสียหาย

¹⁰ สีนิกานต์ สิทธิเวชิตศ. (2549). *ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ*. หน้า 6.

¹¹ ร.แลงกาต์. (2526). *ประวัติกฎหมายไทย (กฎหมายเอกชน) คำสอนชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2478*. หน้า 72-73.

ต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ที่จะเป็นจำเลยมาให้การ ทำให้เกิดหมายเรียกเฉพาะคดีต่างๆ รวมทั้งหมายเรียกคดีละเมิด อันเป็นจุดเริ่มต้นของละเมิดในทางแพ่งด้วย จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เอง ทำให้ระบบกฎหมายของมนุษยชาติ ทั้ง 2 ระบบ คือ คอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ ต่างมีแนวความคิดแยกความรับผิดชอบทางอาญากับทางละเมิดออกจากกัน¹² ยังผลให้การกำหนดค่าเสียหายในทางละเมิดแก่ผู้เสียหายสามารถปฏิบัติได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าการกระทำนั้นจะเข้าลักษณะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ และผู้กระทำจะต้องได้รับโทษทัณฑ์เพียงใด

ในประเทศไทยนั้น จากการค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์กฎหมายเป็นที่เชื่อกันว่า ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยได้มีจารีตประเพณีอยู่แล้ว ห้ามผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำอันเป็นความผิดนั้น จัดการแก้แค้นผู้กระทำผิดด้วยประการใดๆ โดยผลการและตามอำเภอใจเป็นการกระทบกระเทือนหมิ่นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่ให้ไปฟ้องร้องต่อศาลตามระเบียบเสมอ หากผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายเก่าวินัยคดีให้ได้รับโทษ นอกจากนี้ตามกฎหมายในกรุงศรีอยุธยายังถือว่า การที่ผู้เสียหายเรียกสินไหมโดยผลการด้วยตนเองเป็นการกระทำผิด การกำหนดจำนวนเงินที่ผู้ละเมิดจะต้องชำระเป็นหน้าที่ของศาลหาใช่หน้าที่ของผู้เสียหายไม่ (กฎหมายลักษณะตราการ มาตรา 15) ในกาลต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตราสินไหม ซึ่งจารีตประเพณีกำหนดไว้ เป็นวิธีเรียกค่าทำขวัญแทนการแก้แค้น เงินสินไหมในเบื้องต้นเพื่อใช้เป็นค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกันกับ “ค่าสินไหมทดแทน” ในกฎหมายในปัจจุบันและเนื่องจากเป็นค่าทดแทนความเสียหาย จำนวนของสินไหมจึงเปลี่ยนแปลงไปตามความเสียหายมากหรือน้อยที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกละเมิด เช่น ในกรณีลักทรัพย์ การคำนวณสินไหมต้องถือเอามูลค่าของทรัพย์ที่ถูกลักเป็นเกณฑ์คำนวณ ในกรณีถูกทำให้ถึงตายการคำนวณสินไหมโดยพิเคราะห์ถึงอายุ เพศ วัย ในการทำงาน และศักดิ์นาประกอบ ถ้าทำร้ายไม่ถึงตายก็ลดสินไหมลงตามส่วน กรณีทำร้ายบาดเจ็บ การคำนวณสินไหมโดยพิเคราะห์ถึงความบาดเจ็บมากหรือน้อยที่ได้รับและศักดิ์นาของผู้บาดเจ็บ (พระไอยการกรมศักดิ์) สินไหมไม่เพียงแต่เป็นค่าทดแทนความเสียหายเท่านั้น มักเป็นจำนวนสูงกว่ามูลค่าความเสียหายอันเกิดขึ้นจริง

ตามสภาพเดิม สินไหมเป็นจำนวนเงินซึ่งผู้ถูกละเมิดยอมรับ แทนที่จะใช้สิทธิแก้แค้นลงโทษแก่ผู้ทำละเมิด ผู้เสียหายย่อมจะเรียกเอาค่าไถ่โทษให้เป็นจำนวนสูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่ได้รับจริง จำนวนสินไหมที่เรียกเอาในกรณีละเมิดต่อมา ได้กำหนดอัตราแน่นอนโดยประเพณีและเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรใช้เป็นกฎหมาย เช่น กรณีหญิงถูกข่มขืนล่วงประเวณี สินไหมในฐานะเป็นเงินค่าทำขวัญ พระราชบัญญัติลักษณะข่มขืนประเวณี ร.ศ. 118 หรือละเมิดฐานค่าฐานสบประมาทพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาท ร.ศ. 118 กฎหมายกำหนดอัตราอย่างสูงไว้

¹² คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2526, กุมภาพันธ์). “ค่าเสียหายในคดีละเมิด.” *วารสารกฎหมาย*. หน้า 26-27.

1,000 บาท พระไอยการพรมศักดิ์ กฎหมายกำหนดพิกัดค่าคนไว้ ถ้าทำร้ายไม่ถึงตายก็ลดค่าเสียหายตามส่วนแล้วแต่ลักษณะบาดแผลจนกระทั่งหรือไม่จนกระทั่ง นอกจากนี้ถ้าผู้เสียหายมีศักดินาต้องคิดค่าเสียหายตามศักดินาด้วย

ในสมัยที่ใช้กฎหมายตราสามดวงนั้น ความรับผิดชอบละเมิดถือเป็นความผิดที่ต้องชดใช้ค่าปรับ ซึ่งแต่ก่อนให้ตกเป็นของหลวงส่วนหนึ่ง เรียกว่าพินัย และอีกส่วนหนึ่งให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งเรียกว่าสินไหม ตามที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า “ให้ไหมเป็นสินไหมกึ่ง พินัยกึ่ง” ตามธรรมดาสินไหมมักจะเป็นเงิน ซึ่งมีจำนวนสูงกว่ามูลค่าของความเสียหายอันเกิดขึ้นจริง ดังนั้นถ้าจะพิจารณาให้สินไหมตามหลักกฎหมายปัจจุบันแล้ว จะเห็นว่าสินไหมนี้มีลักษณะเป็นค่าสินไหมทดแทนทางแพ่ง และค่าปรับทางอาญา กล่าวคือนอกจากสินไหมจะเป็นเงินที่ใช้เป็นค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีจุดประสงค์ให้เป็นการลงโทษผู้ทำละเมิดอีกด้วย ละเมิดคือการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อความเสียหายแก่เอกชน รัฐต้องเอาใจใส่เพื่อปราบปรามเพราะถือว่ากระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้ทำละเมิดนอกจากถูกปรับพินัยและสินไหมให้แก่รัฐแล้ว ยังถูกลงโทษทางร่างกายอีก ขึ้นอยู่กับความหนักเบา แล้วแต่กรณีทั้งยังถูกบังคับให้ชำระค่าปรับโดยรัฐในฐานะเป็นค่าธรรมเนียมมาก มากกว่าค่าปรับแท้ๆ¹³

กฎหมายไทยได้เข้าสู่แนวความคิดของเรื่องละเมิดในปัจจุบัน โดยแยกออกจากกฎหมายอาญาอย่างเด็ดขาด เมื่อได้มีประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (ตรงกับ พ.ศ. 2415) สมัยนี้เป็นที่เริ่มเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายครั้งใหญ่ โดยบัญญัติให้ยกเลิกกฎหมายเก่าที่มีลักษณะเป็นกฎหมายอาญาทั้งสิ้น และวางหลักแยกความแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบทางอาญาและทางแพ่ง แนวความคิดในเรื่องสินไหมจากเดิมก็เปลี่ยนไป เป็นความเข้าใจในปัจจุบันที่ว่าผู้เสียหายไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดเกินกว่ามูลค่าของความเสียหายจริงที่ตนได้รับเนื่องจากการละเมิด การเปลี่ยนแปลงมาสู่แนวความคิดอย่างใหม่นี้ ได้สำเร็จลงด้วยความร่วมมือของผู้บัญญัติกฎหมาย ศาล และอาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมาย ซึ่งส่วนมากสำเร็จการศึกษาจากยุโรป หลังจากนั้นต่อมาใน พ.ศ. 2466 ก็มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะละเมิดไว้ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ตั้งแต่มาตรา 420 ถึงมาตรา 452 โดยถือเอาแบบอย่างจากประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) หลายประเทศด้วยกัน เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ และญี่ปุ่น เป็นต้น

¹³ ร.แสงกาต์. เล่มเดิม. หน้า 86.

2.1.3 ความเป็นมา ความหมาย ลักษณะและประเภทของความเสียหายทางจิตใจ¹⁴

ความเป็นมาของความเสียหายทางจิตใจ

โดยทางประวัติศาสตร์ กฎหมายจารีตประเพณีไม่ได้ตระหนักถึงการบาดเจ็บทางจิตใจ แม้ว่าจะมาพร้อมกับการบาดเจ็บทางร่างกายที่สามารถเห็นได้ชัดเจน หลักการสำหรับการฟื้นฟูในตัวอย่างเช่น คดี Mitchell v Rochester Ry.Co. 151 NY 107 [1896] หญิงที่ตั้งครรภ์เกือบถูกม้าของจำเลยทำร้ายได้รับความทุกข์ทรมานจากการแท้งบุตร ศาลระบุว่าเมื่อไม่มีสาเหตุของการกระทำที่ทำให้ตกใจกลัวไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหาย สำหรับการบาดเจ็บที่เป็นผลจากเหตุการณ์นั้น อาจจะเป็นโรคที่มีผลกระทบต่อระบบประสาท ตาบอดวิกลจริต หรือแม้แต่แท้ง ซึ่งจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงหลักการได้ ศาลได้แสดงความกังวล 2 ประการ ที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้เรียกค่าเสียหายที่เกิดจากความเครียดในจิตใจ โดยที่ใช้ในปัจจุบัน คือ การบาดเจ็บทางจิตใจอาจจะเป็นการเสแสร้งและไม่สามารถค้นพบได้¹⁵

อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายที่เกิดจากความเศร้า โศกทางจิตใจ ในลักษณะเป็นที่เสริมหรือกาฝากของการละเมิด ตัวอย่างใน Garrison v Sun Printing & Publishing Assn., 207 NY 1, 8 (1912) ศาลพยายามที่จะหาเหตุผลของการฟ้องร้องโดยอยู่บนพื้นฐานของค่าเสียหายทางจิตใจที่เหมาะสมสำหรับโจทก์ และกฎหมายลักษณะละเมิด (The Restatement of Tort) ซึ่งได้รับการปรับปรุงครั้งแรกในปี 1934 ผู้กระทำละเมิด เป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บทางจิตใจแต่เพียงลำพัง หรือการกระทำที่จงใจหรือไม่มีเจตนาเป็นเหตุให้เกิดความรบกวนทางอารมณ์และจิตใจต่อผู้อื่นเท่านั้น ไม่เป็นเหตุให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบสำหรับความเครียดทางจิตใจ ที่เป็นผลจากการนั้น (Restatement of Torts § 46) หลังจากนั้นไม่นานในบทความที่มีอิทธิพล ในกรณี The New York Calvert Magruder ศาลได้ขยายการคุ้มครองไปยังความรู้สึกและจิตใจ โดยแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวทางเทคนิคในการแก้ปัญหาการละเมิดที่รุนแรงขึ้น¹⁶

เมื่อพิจารณาจากบทความของ โพรเฟสเซอร์มากูเดอร์ท่านได้โต้แย้งว่า หากปราศจากการพูดที่ชัดเจน เท่ากับว่าศาลได้สร้างการละเมิดประเภทใหม่ที่ประกอบด้วยเจตนา ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างรุนแรงในรูปแบบที่ผิดปกติ นอกจากอุบัติเหตุและทำร้ายร่างกาย การกักขัง การล่วงละเมิดบุคคล หรือการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน ผลประโยชน์ที่แท้จริงควรจะถูกคุ้มครอง ถือเป็นจุดเริ่มต้นอย่างชัดเจน โพรเฟสเซอร์แนะนำว่า ไม่มีความจำเป็นสำหรับการออกมาตรการเพื่อ

¹⁴ สีนิกานต์ สิทธิเวชเดช. เล่มเดิม. หน้า 23.

¹⁵ Legal in formation instutate. Retrieved December 28, 2012, form

http://www.law.cornell.edu/nyctap/I93_0071htm.

¹⁶ Ibid.

หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และเพื่อจะทำให้การฟ้องร้องให้อยู่บนพื้นฐานที่แท้จริง ในการสนองตอบสิ่งเหล่านี้และการเรียกร้องที่มีลักษณะเดียวกัน บทบัญญัติ (The Restatement) ในปี 1948 บุคคลผู้ซึ่งไม่มีสิทธิโดยตั้งใจให้เกิดความเครียดทางจิตใจแก่ผู้อื่น ต้องรับผิดชอบสำหรับการบาดเจ็บทางจิตใจนั้น (Restatement of Torts, §46 [1948]) กล่าวว่าบุคคลผู้ซึ่งมีพฤติกรรมที่รุนแรง โดยจงใจหรือโดยประมาทที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเครียดทางจิตใจ ต้องรับผิดชอบต่อความเศร้าโศกทางจิตใจนั้น และจากนั้นศาลได้มีการพัฒนาบทบัญญัติ (Restatement)¹⁷

ในกฎหมายประเทศอังกฤษได้พยายามอธิบายเกี่ยวกับค่าเสียหายแบบทดแทน (Compensatory Damages) เป็นการเยียวยาความเสียหายในส่วนแบ่งที่มีความสำคัญมากที่สุด และค่าเสียหายที่ไม่ใช่แบบทดแทน (Non-Compensatory Damages) มีหลายลักษณะ ได้แก่ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive) หรือค่าเสียหายแบบเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary) หรือค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated) หรือค่าเสียหายแบบแก้แค้น (Vindictive) หรือค่าเสียหายแบบตอบแทน (Retributive) แต่ความไม่แน่นอนในการแบ่งเส้นระหว่างกฎหมายแพ่ง (Civil) และกฎหมายอาญา (Criminal) ตั้งอยู่บนการถกเถียง การบรรยายอย่างมีเหตุผล พิจารณาจากความเห็นใจผู้อื่น ความรัก และห่วงใยในศักดิ์ศรี แก่นแท้ของหลักกฎหมายแพ่งมีบทบาทที่ขยายกว้างต่อสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสงบและการทดแทนที่เสมอภาค¹⁸

ความเสียหายทางจิตใจที่เรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจนั้น ในประเทศอังกฤษใช้คำว่าค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น “Aggravated Damages” เป็นความเสียหายแบบทดแทน (Compensatory Damages) เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเข้าไปในค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่ไม่มีรูปร่างในความเสียหายต่อผลประโยชน์ของบุคคลเป็นส่วนที่โจทก์เรียกร้อง จากการกระทำที่ผิดธรรมดาของจำเลย ค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated Damages) เป็นคำผสมผสานระหว่างค่าเสียหายแบบทดแทน (Compensatory Damages) และค่าเสียหายแบบเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages) โดยธรรมชาติของค่าเสียหายที่ทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมไม่ได้คือการกระทำของจำเลยมากกว่าความเสียหายของโจทก์ และก็ไม่ได้มุ่งหมายในการลงโทษจำเลย แต่เพิ่มความสำคัญอันเป็นผลจากการกระทำผิดที่ไม่เหมาะสม ขจัดข้อได้เปรียบหรือผลประโยชน์ซึ่งบังคับให้การกระทำผิดของ

¹⁷ Ibid.

¹⁸ The Law Reform Commission 1998. Consultation paper on Aggravated, Exemplary and Restitutionary Damages. Retrieved June 8, 2012, http://www.Lawreform.ie/publication/data/Irc97/Irc/Irc_97.html.

จำเลย ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้เหมาะสมมากที่สุดรวมถึงความเสียหายจากผลประโยชน์ในทรัพย์สิน¹⁹

ค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น (Aggravated Damages) ได้แยกตัวออกมาจากค่าเสียหายแบบเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages) แต่ไม่ชัดเจนชัด House of Lord ในคดี Rookes v. Barnard (1964) โดย Lord Devlin ได้ผลักดันค่าเสียหายที่ทำให้รุนแรงขึ้น เป็นค่าเสียหายแบบทดแทนโดยธรรมชาติ ชาติใช้ในกรณีที่โจทก์ได้รับบาดเจ็บที่รุนแรงขึ้น โดยการอาฆาต มุ่งร้าย (Malice) หรือวิธีการกระทำ ประกอบกับความอวดดี (Insolence) หรือความหยิ่งโส (Arrogance) โดยคำนึงถึงความรู้สึก (Feeling) ของโจทก์ และการกระทำที่ผิดธรรมดาของจำเลยประกอบกัน เป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกเกี่ยวกับจิตใจ (Mental Distress) หรือความเจ็บปวด (Suffering) เป็นต้น²⁰

ความหมายของความเสียหายทางจิตใจ²¹

ความเสียหายทางจิตใจ หมายถึง ความเศร้าโศกเสียใจ ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน อย่างรุนแรงและยาวนาน รวมถึงไม่สบายใจอย่างมาก โรคเกี่ยวกับจิตใจ รวมถึงปฏิกิริยาทางจิตใจ อย่างเช่น ความหวาดกลัว ความกังวล ได้รับความอับอาย เสียเกียรติคุณชื่อเสียง ได้รับความสะเทือนใจอย่างกะทันหัน ทำให้ขายหน้า หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน²²

คำจำกัดความอย่างกว้างขวางของความเสียหายทางจิตใจ เป็นเรื่องของความดีและความชั่ว ความป่าเถื่อนของมนุษย์ที่ไม่มีขีดจำกัด ในการแก้ไขปรับปรุงถึงพฤติกรรมที่น่าตำหนิซึ่งโดยความหมายแล้ว อาจจะเหลื่อมล้ำกับด้านอื่นของกฎหมาย ด้วยการให้รับผิดสำหรับการกระทำที่ไม่เหมือนการละเมิด คือ ผู้กระทำอาจจะไม่ได้สังเกตถึงการกระทำที่ชัดเจนที่ถูกระบุว่า ผลที่ตามมาคือ การเรียกร้องของกฎหมายมีความเข้มงวดและยากที่จะเป็นที่พอใจ ในการเรียกร้องถึงการมีเจตนาที่ทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจอย่างรุนแรงที่ถูกพิจารณาโดยศาล การรับผิดจะถูกพิพากษาต่อเมื่อการกระทำมีความรุนแรงในด้านคุณลักษณะเท่านั้น และมีความรุนแรงในด้านปริมาณดังเช่นการอยู่นอกเหนือขอบเขตของความเหมาะสมที่ยอมรับได้ และถูกพิจารณาว่าเป็นความโหดร้ายทารุณและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทนได้อย่างที่สูงสุดในชุมชนของ ผู้มีอารยธรรม ในคดีละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจประกอบด้วย

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ สีนิกานต์ สิทธิเวชพิเศษ. เล่มเดิม. หน้า 26.

²² The Latest from Craig Smith's Blog. Retrieved December 28, 2012, from

1. การกระทำที่รุนแรงอย่างที่สุดผิดปกติ
2. มีเจตนาที่เป็นเหตุหรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศกทางจิตใจ
3. มีความสัมพันธ์โดยระหว่างการกระทำและการบาดเจ็บ
4. ความเศร้าโศกทางจิตใจอย่างรุนแรง

คำจำกัดความคำว่า “ค่าเสียหายทางจิตใจ” ว่าเป็นการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักถึง การบาดเจ็บที่เพิ่มขึ้น หรือการสบประมาทต่อโจทก์ ซึ่งถูกกระทำ และยังเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ถึงการกระทำที่ไม่ยุติ หรือการกระทำที่ทำให้โกรธแค้นของจำเลย

ศาลสูงอังกฤษในคดี Conway v. INTO (1991) Finlay CJ ยังคงยืนยันว่าการกระทำของจำเลยว่าจะเป็นการกระทำละเมิดและผลที่ตามมา การฟ้องร้องที่อาจเพิ่มความเสียหายให้กับโจทก์เป็นการวางมาตรฐานในการชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ จึงมีความเหมาะสมในการชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจในกรณีที่การบาดเจ็บและความเสียหายของโจทก์เพิ่มขึ้นโดย

1. ในกรณีที่การกระทำผิดมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกดขี่บังคับ การเหยียดหยามหรือการกระทำที่รุนแรง
2. พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหลังจากกระทำความผิด เช่น การปฏิเสธที่จะขอโทษหรือแก้ไขปรับปรุงความผิดพลาดนั้น หรือทำการขู่ คุกคามว่าจะมีการทำผิดเช่นนั้นอีก
3. พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือตัวแทนในการแก้ต่าง การกล่าวหาของโจทก์รวมทั้งการดำเนินการที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดี

ลักษณะความเสียหายทางจิตใจ

ลักษณะของความเสียหายทางจิตใจ อาจมีลักษณะทางจิต (Psychical Character) เช่น ตื่นตระหนก (Fight) ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ (Shock) ความกระทบกระเทือนทางประสาท (Nervous Shock) การบาดเจ็บทางจิตใจ (Mental Disturbance) หรือความเจ็บป่วยทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental Distress) การรบกวนทางจิตใจ (Mental Disturbance) หรือความเจ็บปวดทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental Anguish) เป็นต้น เป็นการกระทบกระเทือนทางอารมณ์ที่ทิ้งรอยไว้ในจิตใจไม่ว่าจะด้วยจิตสำนึกหรือจิตใต้สำนึกบางคนปรับตัวได้ดี ไม่ค่อยรับอาการโรคจิตได้ง่าย เมื่อต้องประสบกับสภาพทางอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในขณะที่บุคคลเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย ความกระวนกระวายความไม่เป็นมิตร ย่อมนำไปสู่ความเสียหายทางจิตใจได้ง่ายจนถึงเจ็บป่วยทางจิตใจที่ร้ายแรง (Mental Anguish)²³

²³ พิษวาส สุคนธ์พันธุ์. (2524). “ความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์.” วารสารนิติศาสตร์, 12 (2). หน้า 168.

ค่าเสียหายทางจิตใจเป็นค่าเสียหายประเภทค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นในค่าสินไหมทดแทน เป็นการบาดเจ็บที่สัมผัสไม่ได้ อันมีสาเหตุจากการกระทำที่ผิดธรรมดาและทำให้รุนแรงขึ้นจากการกระทำของจำเลย เป็นองค์ประกอบผสมระหว่างค่าเสียหายแบบทดแทนกับค่าเสียหายแบบเยียวยา ค่าเสียหายทางจิตใจจะได้รับการชดเชยสำหรับความโศกเศร้าที่เกิดกับโจทก์ซึ่งเป็นผลจากการบกร่องต่อหน้าทีนั้น

ดังนั้น ค่าเสียหายทางจิตใจจึงอยู่บนพื้นฐานทางอารมณ์ของพฤติกรรมของจำเลย มีพฤติกรรมที่มีเจตนาร้าย แต่ความเสียหายทางจิตใจจะไม่สามารถเรียกร้องได้ ถ้าหากว่าโจทก์ไม่ได้รับความทุกข์จากความเศร้าโศกนั้น แต่อยู่ในกรณีดังกล่าว สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ ดังนั้น มีความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างค่าเสียหายสองประเภทนี้

ประเภทของความเสียหายทางจิตใจ²⁴

ความเสียหายทางจิตใจ (Emotional Distress) โดยทั่วไปรวมถึงการทำร้ายร่างกาย (Battery) การข่มขู่ (Assault) การกักขัง การจำคุกโดยมิชอบ (False Imprisonment) การทำลายชื่อเสียง (Defamation) การมุ่งร้ายในการดำเนินคดี (Malicious Prosecution) การก่อให้เกิดความน่ารำคาญบ่อยๆ รวมถึงการล่วงละเมิดผลประโยชน์อย่างอื่น และเป็นเหตุให้บุคคลที่สามได้รับความตกใจอย่างมาก หรือไม่สบายทางร่างกาย

การทำให้ได้รับความอับอายขายหน้าเสียเกียรติ (Humiliation) การกระทำละเมิดอาจได้รับค่าชดเชยความเสียหายทางจิตใจ ทำให้เสียเกียรติ ได้รับการขายหน้า ลดเกียรติ ถูกรังเกียจจากประชาชน เป็นผลมาจากการบาดเจ็บทางร่างกาย การถูกจำคุก การถูกทำให้เสียชื่อเสียง การแตกแยกความสัมพันธ์ในกลุ่มสมรส เจตนาบุกรุกที่ดิน การถูกทำลายหรือถูกยึดทรัพย์

การสูญเสียความสัมพันธ์ในทางสังคม (Loss of Companionship) การกระทำละเมิดต่อสามีหรือภริยา มีผลต่อบุคคลที่สาม นอกจากความบาดเจ็บทางร่างกายแล้ว สามีหรือภริยาจะต้องห่างเหินต่อความรัก สูญเสียความเป็นเพื่อน ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งที่ต้องพิจารณาถึง แต่ในกรณีละเมิดทำให้สามีหรือภริยาถึงแก่ความตาย รัฐส่วนมากจะไม่ให้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสีย ความเป็นเพื่อน ความเศร้าโศกเสียใจ หรือความเสียหายทางจิตใจอื่นที่ยังคงอยู่

การสูญเสียอิสรภาพ (Loss of freedom) ในกรณีที่จำเลยละเมิด จงใจทำให้สูญเสียเสรีภาพในการที่โจทก์ขาดความอิสระที่เขาต้องการ โดยไม่คำนึงถึงสภาพ ฐานะ สังคม ความเสียหายที่เรียกร้องได้ ต้องไม่ใช่การสูญเสียอิสรภาพในระยะเวลาสั้น และส่งผลถึงร่างกายด้วย

²⁴ สินีกันต์ สิทธิเวช. เล่มเดิม. หน้า 26.

2.2 แนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

2.2.1 ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทน

ในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในสมัยกรีกโบราณ และตามที่ปรากฏในกฎหมายฮัมมูราบี ได้มีบทบัญญัติในเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหายขึ้น โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดปล้นสดมภ์และเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าได้และผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอนั้นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป”²⁵ และเดิมในสมัยนั้น การชดใช้ค่าเสียหาย (การตอบแทน) คือการมุ่งให้มีการลงโทษ อันเป็นการกระทำที่มุ่งถึงการแก้แค้นแก่ผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ เรียกว่า “Composition”²⁶

ต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนามากขึ้น ทำให้สังคมกว้างกว่าเดิม มีการติดต่อธุรกิจกันมากมายหลายเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นก็มีความสลับซับซ้อนขึ้น บางครั้งก็ไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือเมื่อมีการลงโทษแล้วก็ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากอาชญากรรมนั้นๆ ได้ ต่อมาจึงมีหลักการเรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามารับผิดชอบ โดยเหตุเกิดที่ประเทศอังกฤษเป็นประเทศเริ่มแรก²⁷ จึงเริ่มมีความชัดเจนที่รัฐจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อ และเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยผู้เสียหายขอรับค่าตอบแทนจากรัฐได้เมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้อื่น อันถือว่าเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

2.3 เจตนารมณ์และเหตุผลในการบัญญัติให้มีการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาจากรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ในปัจจุบันจะปรากฏว่า มีการยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และการมีสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะถ้ามนุษย์ทุกคนปราศจากสิทธิเสรีภาพแล้ว การกำหนดวิถีชีวิตก็คงถูกแทรกแซงจากผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองจากรัฐ ซึ่งเป็นตามลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism)²⁸ ดังนั้นรัฐที่เป็นเสรีประชาธิปไตยนั้นจึงมีบทบัญญัติที่รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้และยังต้องบัญญัติรับรองถึงการรับรอง

²⁵ อมรรรัตน์ กริยาผล. (2544). *ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร*. หน้า 36-38.

²⁶ อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). *การทดแทนค่าเสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ*. หน้า 76.

²⁷ แหล่งเดิม. หน้า 78-79.

²⁸ วีระ สุธีวารางกูร. (2543, ตุลาคม). “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง.” *วารสารนิติศาสตร์*, 29 (4). หน้า 578.

คุ้มครองบุคคลจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในรัฐด้วย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการปกครองในระบบเสรีประชาธิปไตย ดังนั้นจึงมีการตรากฎหมายรัฐธรรมนูญมาบังคับใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเรื่องสำคัญที่รัฐเข้ามาคุ้มครองสิทธิของประชาชนของประเทศคือ ในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐอันเนื่องมาจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่มีได้กระทำความผิดนั้นๆ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ในมาตรา 245 ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 245 บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย ในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยคนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาท ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งมีเจตนารมณ์และเหตุผลเพื่อเป็นการคุ้มครองรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทยและเมื่อเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากไม่ใช่การกระทำผิดของตนเองแต่เป็นอาชญากรรมที่เกิดจากความบกพร่องของการทำงานของรัฐบาลเพราะรัฐมีหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เมื่อรัฐป้องกันไม่ได้ รัฐจึงต้องเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งเป็นการให้บริการสังคมให้แก่ ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนด้วย โดยรัฐธรรมนูญดังกล่าวขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญนั้นได้มีการแสดงเจตนารมณ์ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไว้เป็นหลักเกณฑ์ของมาตรา 245

แม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (5) กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.3.1 รัฐสวัสดิการ (Welfare State) แนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย²⁹

แนวความคิดรัฐสวัสดิการ เป็นแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีวัตถุประสงค์ที่อธิบายถึงความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง รัฐได้ทราบ

²⁹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. (2550). *กฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (รายงานการวิจัย)*. หน้า 7-8.

ถึงความสูญเสียของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งหากรัฐไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายจะต้องทนทุกข์ทรมานจากผลกรรมที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นนั้น

แนวความคิดเรื่องรัฐสวัสดิการนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม โดยรัฐเป็นผู้สร้างให้รัฐสวัสดิการเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าสวัสดิการสำหรับประชาชน แต่ละคนมีความสำคัญ

แนวความคิดเรื่องรัฐสวัสดิการที่ทำให้รัฐมีหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมนั้นมีแนวความคิดที่เป็นฐานความคิดสำคัญคือ

(1) รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ จึงสมควรรับผิดชอบ

(2) รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

การที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน โดยไม่คิดมูลค่าและการพัฒนาของแนวคิดรัฐสวัสดิการนี้ โดยเฉพาะในด้านการให้ความช่วยเหลือต่อเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายในคดีอาญาในลักษณะของการทดแทนความเสียหายนั้นมีมานานแล้ว เป็นลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐประการหนึ่งเช่นเดียวกับการประกันสังคมนั่นเอง การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมก็เช่นเดียวกันเป็นการทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทนกับการได้สิทธิในการได้รับการทดแทนความเสียหาย

การจัดระบบงานยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไปมีแนวคิดสำคัญที่เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามหลัก “นิติรัฐ” (The Rule of Law) เป็นที่ยอมรับกันกันโดยทั่วไปว่า “หลักนิติรัฐ” (The Rule of Law) หรือหลักนิติธรรม เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นอุดมการณ์สำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ จะกระทำการใดๆ อันมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและจำกัดเฉพาะในขอบเขตของกฎหมายกำหนดเท่านั้น

2.4 ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีของกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

2.4.1 ประวัติความเป็นมา

ในส่วนของประเทศไทยในสมัยก่อนที่ยังมิได้มีการประกาศพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาบังคับใช้นั้น ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติรับรองสิทธิขึ้น ในมาตรา 245 ซึ่งเมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้ว จึงได้มีกฎหมายลูกเข้ามารับรองสิทธิดังกล่าว คือพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยนั้น ได้มีกฎหมายตราสามดวง มีโจรปล้นเรือนแห่งใด ฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตายในจังหวัดแขวงเมืองใด ให้ผู้รักษาเมือง และชาวบ้าน จับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รังกรรมกรชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ ไซ้ให้ผู้รักษาเมือง ผู้รังกรรมกร แลชาวบ้าน ใช้ทุนทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น³⁰

ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีกฎหมายสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรมขึ้น โดยได้ตราเป็นพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 ขึ้นใช้บังคับ³¹ ซึ่งตามพระราชบัญญัติก็ยังมีข้อบกพร่องยังไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายที่เป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายได้โดยตรง เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ที่เข้าช่วยเหลือราชการหรือบุคคลที่เข้ากระทำความผิดมนุษยธรรม แต่ถ้าเป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมโดยตรงแล้วจะไม่ได้รับการเยียวยา ทั้งที่เป็นผู้สุจริตก็ได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนจากรัฐได้ ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ขึ้นมา จึงได้มีการรองรับสิทธินี้โดยตรง จึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยใช้ชื่อเรื่องว่า ร่างพระราชบัญญัติกองทุนชดเชยผู้เสียหายจากอาชญากรรมและผู้ถูกดำเนินคดีอาญา ... ซึ่งมีการพิจารณาเป็นลำดับ ต่อมาวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2540 ได้มีการดำเนินการตรวจร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จากกลุ่มกฎหมายสำนักงานกฤษฎีกาและได้ค้นคว้าและพิจารณาถึงกฎหมายของต่างประเทศด้วย และเมื่อมีการนำร่างกฎหมายดังกล่าวพิจารณาผ่านวาระของที่ประชุมสภาแล้ว จึงได้ตราเป็นกฎหมายโดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 118 ตอนที่ 104 ก หน้า 23 วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544

³⁰ อัญชติ ฉายสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 96.

³¹ แหล่งเดิม. หน้า 97.

โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (5) กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.4.2 แนวคิดและทฤษฎี

ในปัจจุบันประเทศไทยเราได้มีพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นมาบังคับใช้ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการรับรองตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น จากหลักการรับรองสิทธิดังกล่าว ก็เนื่องมาจากแนวความคิดว่า เดิมทีในกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีเจตนารมณ์เพียงเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษหรือป้องกันมิให้บุคคลกระทำความผิด โดยกฎหมายดังกล่าวจะมุ่งที่การลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อวัตถุประสงค์เป็นการปรับปรุงแก้ไข การข่มขู่ หรือยับยั้งและตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดอีก แต่ประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว ก็มีได้มีบทบัญญัติที่จะเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้น และส่วนมากผู้ที่ได้รับความเสียหายดังกล่าว ก็ต้องไปฟ้องร้องในทางแพ่งกันเองเพียงลำพัง โดยอ้างฐานความผิดเรื่องละเมิด และในส่วนรัฐก็มีได้เข้ามาดูแลและเยียวยา ให้ได้รับค่าตอบแทนในเบื้องต้นได้จากเหตุผลดังกล่าว จึงเกิดแนวความคิดให้รัฐเข้ามาดูแลและจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายอันถือเป็นกรณีที่รัฐบาลจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อสวัสดิการสังคมของประชาชน อันถือว่าเป็นสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหายที่เป็นผู้บริสุทธิ์และมีได้เป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

อย่างไรก็ตามอีกเหตุผลหนึ่งของแนวคิดคือ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาในประเทศนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากประสิทธิภาพการบริหารงานของรัฐมีข้อบกพร่อง เจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานบกพร่องทำให้เกิดการกระทำความผิดอันเป็นอาชญากรรมเกิดขึ้น ดังนั้นแล้ว จึงมองเห็นว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะความบกพร่องของรัฐ รัฐจึงต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประชาชน เพื่อให้รัฐมีสภาพเป็น “รัฐสวัสดิการ” (Welfare State) อันเป็นหลักการที่เป็นที่ยอมรับของโลก ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนคนไทยได้รับสวัสดิการเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว รัฐจึงตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. 2544 ขึ้นบังคับใช้ในปัจจุบัน ทั้งตามท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีหมายเหตุไว้ดังนี้ “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติมาตรา 245 และมาตรา 246 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการ รับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขัง ระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรอง สิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตรา พระราชบัญญัตินี้” จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นการบัญญัติมาเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญ ประกอบแนวคิดของการเยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมในสังคมในปัจจุบันจึงมีการเยียวยา ผู้เสียหายโดยการจ่ายค่าตอบแทน โดยรัฐ ประกอบทั้งในการเสนอร่างและพิจารณาร่าง พระราชบัญญัติดังกล่าว ของสำนักงานกฤษฎีกา ก็ได้มีการกล่าวถึงหลักการและเหตุผลไว้ดังนี้

2.4.2.1 หลักการ

เนื่องจากปัจจุบันผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้รับเคราะห์กรรมและ ต้องดำเนินการด้วยตนเองในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งบางครั้ง เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมหรือนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษหรือผู้กระทำความผิด ทางอาญาไม่อยู่ในฐานะที่จะชดเชยค่าเสียหายให้ได้เนื่องจากถูกจำคุก ทำให้ผู้เสียหายได้รับความ เดือดร้อนและรัฐก็จะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อผู้เสียหายด้วยเพราะไม่สามารถให้ความคุ้มครอง ความปลอดภัยผู้เสียหายได้

2.4.2.2 เหตุผลในการบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทน

จากสาเหตุที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม คือ ความเสียหายที่ผู้เสียหาย ได้รับเกิดจากการกระทำของผู้กระทำความผิดทางอาญาหรือได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจาก เพราะ การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีความบกพร่องซึ่งเมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาและมีความ เสียหายเกิดขึ้นโดยปกติเป็นเรื่องที่ผู้ได้รับความเสียหายเหล่านี้ไปฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำ ผิดเอง ซึ่งปรากฏว่าผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยหรือได้รับชดเชยเพียงบางส่วน กรณีนี้จึงเป็นการ สร้างภาระเพิ่มขึ้นแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอยู่แล้ว ทั้งที่ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะรัฐ ไม่สามารถให้ความคุ้มครองประชาชนได้อย่างทั่วถึง หรือเพราะเหตุว่าผู้เสียหายต้องเข้ามาช่วยเหลือ

รัฐในการจับกุมผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดว่ารัฐควรเข้ามามีส่วนรับผิดชอบด้วย ซึ่งคล้ายกับงานสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่ง

สิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่มีการบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ออกมาบังคับใช้ ที่จะต้องกล่าวถึง คือสิทธิของประชาชนที่รัฐจะต้องเข้ามาคุ้มครองชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน คือ แนวความคิดเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ด้วย ดังนั้น จากการศึกษาถึงสิทธิมนุษยชน ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดอาญาของผู้อื่น รวมถึงความเป็นมาแนวคิดและทฤษฎีในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ แล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อมีการทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่ถูกกระทำความผิดทางอาญาย่อมถือว่า ถูกกระทำละเมิดทั้งต่อชีวิตร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินด้วย โดยพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลได้ คือ บุคคลจะต้องรับผิดชอบในผลของความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเมื่อความเสียหายนั้นเป็นผลจากการทำความผิดของตน ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ในการพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการกระทำหรือไม่ จะต้องพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่าการกระทำนั้นในทางธรรมชาติหรือตามหลักวิทยาศาสตร์แล้วเป็นเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้าไม่มีการกระทำนั้นแล้วจะเกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่ การพิจารณา ในเบื้องต้นนี้อาจจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขยายออกไปค่อนข้างกว้างขวาง จึงต้องมีการจำกัดวงให้แคบลง ทั้งนี้โดยถือว่าผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อสามารถคาดหมายได้ว่าการกระทำของตนอาจจะก่อให้เกิดความเสียหาย ความสามารถในการคาดหมาย ผลเสียหายดังกล่าวนี้ให้พิจารณาจากสามัญชนที่มีเหตุผลโดยทั่วไป (Reasonable Man) อย่างไรก็ตามหากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากประสังข์ใจของผู้กระทำ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบถึงแม้ว่าพิจารณาจากสายตาของสามัญทั่วไปแล้วความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ไม่อาจคาดหมายได้ก็ตาม³² และเมื่อนำมาปรับเข้ากับสภาพปัญหาที่ผู้เขียนศึกษาค้นคว้า เห็นว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ยังมีความบกพร่องที่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างยุติธรรม ดังนั้น เมื่อรัฐซึ่งมีหน้าที่ต้องรักษาความสงบในบ้านเมืองและป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น ไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลประชาชนในรัฐได้ เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นและผู้เสียหายได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน รัฐจึงต้องเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น และในปัจจุบันมีการเยียวยาความเสียหายเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและจิตใจ ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวในบทที่ 3 ต่อไป

³² วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. (2544, 3 กันยายน). “ความรับผิดชอบละเมิดของฝ่ายปกครองตาม Common Law ในระบบกฎหมายอังกฤษ.” *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32. หน้า 564.